

3 нашого життя.

З новорічних бажань.—Добренка „Россія“ і лжі сограждане.—Павські жарти.—На мйрову.—З ким мйритися?—Просвітлення і теїлий коужх.—Пошест на жарти.—Як Савенківи з богачівцями оберулися в над-мазеїнци.—Д. Шулґиця з „Кієвланнв“ киче до „возмушціня“.—Що любить цей пан і що не-вядуть.—Презрубінне малоросіине.

З усіх новорічних бажань, як завжди, досить банальних і безамісїовних, найбільш припало спершу було мені до душі бажання „Россія“.

„Пожелаєть,—писав поміж новорічними привітаньми офіціоз,—просвітїлїня государственной мыслиредна нашїх инкорвнїх согражданъ в поїнаго примиренїя ихъ съ народомъ строителемъ Имперїи. Общаго дїла,—аргумента симпатична газета,—много и не въ раздїленїи, а въ объединенїи и взаимномъ примиренїи—задача нашего будущаго, залогъ силы и могущества Россія“. І не тільки там припало мені по „инкорвнї“ душі це бажання, що винайдено ще новий термин на инородцїв, а й змістом своїм. Есть ще добрі душі на світі, що піклуються про всіх „униженвнхъ и оскорбленнхъ“. Чи може бути, справді, що більш на світі привижене й ображене, як оті, мовляв, „инкорвнне сограждане“ в Росїї,—ці громадяне другого і третього сорту,—чи знайдеться ще хто більш забутий Богом і людьми, хто ні ласкє, ні привіту ні звідки не має. А отже добренка „Россія“, немов той щедрїй святковий дїд, згадала таїя й про них, забутих покидьків нещасливих і од щирого серця привоєить свій празничковий дарунок. Як тут було не врадїти й не заиграти серцем, бачучи таке піклуваннє про себе? Е, коли вже й „Россія“ такимъ тономъ заговорила,—ну, значить край

п्राйвомъ ворожечей й зневажкї, смїливо пишеть—„на землі мир, в чоловіцїх благоволенє“. І такі вже перспективи поїлади буди в голду, що зовсімъ розчуїлися був чоловік. От тїльки того „просвітїлїня государственной мысли“ коли б добути—ї зараз в обїями до д. Гурлянда: стоїть же він, сердешний, на поготовї, покрив обїями, наставив губи для поцілувкї и жде-дождедне, коли слїдом за „просвітїлїнемъ“ кожна „инородц“ душа йому в обїями кинеться...

„І був той поцілунок—поцілунок Юдиним—раптомъ мов огнемъ оєекло мою „инкорвнн“ душу, і почала вона аналізувати бажання „Россія“ й свої висновки спувати з його. Згадала й те, як на передодїї ще бїдкалась „Россія“, що лікарський вїзал „мазеїнци“ мають захопити, й гукала, щоб прїтьмомъ їх туди не чуєжати, бо не досорили, мовляв, ще до „общепризнаннаго язька“. І ще багато де-чого згадалось, і радощї мов рукою зняло. Що це обмарїло, чи що: празничковий жарт за правду взяти! Вчути людський голос там „надробнїя гдѣ воють клики“! Згоду й любов знати на смїтїнку друкованого слова!. Ні, истинно, лукавий попутив...

Так то жарт був! Звичайний панський жарт, який показує, що пані „Россія“, нївроку собі, в доброду гуморї прокинулася на новий рік і має охоту розважитися тропка екстравагантнимъ способом. Великі паня, як відомо, люблять жартувати. Після доброго, смашного обїду, після тихого одпочинку в затїшеному куточку—добре так на душі стає, добродушнїй смокї розливається по тілу, кров тїло обертається в жилках, лїняво плануть думки, спїтаючись у гумористичнї комбїнації. Всєсь світ,

здається, б тоді обявляе не то „инкорвннхъ согражданъ“! І от маєт—новорічне бажання з обїями й поцілувками „инкорвннхъ согражданъ“ в перспективї... Сьогорічнї святкї звгагалі багатї були на такі павські жарти. От, напр., на що вже солїдвє фігура—„Новое Время“, а й вона сплескала жартомъ таке, що навіть в її поглядї купи не держаться. Вачитала десь в оповістцї, що українські письменники між „инородц“ попали, та й жартує собі любенько: „жидовская, мовляв, штука“.

І забуло, сердешне, хто саме й коли нає у инородцї пострїг... Або от це „Кієвлїянтъ“—така насущлена раз-разъ поцвара, що ніколи й усмішки на виду не побачиш,—раптомъ ще перед святками, завдалегїдъ смакуючи святотчїй потрави, загукав був: „на землі мир, в чоловіцїх благоволенє“—в приводу покараних на смерть церєїв...

Але всєяї й жарти бувають. Інашїї тїльки побляжливу усмішку вкличе, а од нашого кровъ закипає в жилках. І коли „Россія“ своїмъ празничковимъ жартомъ думала просто розважити себе й людей насмішити, то дуже помилилася. Це той жарт, що згїлбона заціпає душу, що на завздотъ велику образує скїдається, на уразлиний глум над чужою бїдою. А в такому разї він просто neroзумив, не кажучи вже про те, скїлька нахабства треба мати, щоб глузувати з зв'язаної людини.

Справді, нас, „инкорвннхъ согражданъ“, кличуть помиритися з „народомъ-строителемъ“ і навіть читають нам нотацию про сильне діло, про єднаннє интересів і т. н. Облямають навіть питання про те, чи уповноважив „народъ-строитель“ говорити за себе „Россію“ й чи доручав їй шукати того замєрєння,—але ось що

впадає зараз же в око кожному „инкорвннму“: чи сварилося він коли з „народомъ великоруськимъ і чи справді аж мїротворствє д. Гурлянда треба, щоб їмъ помиритися? Відповідь на це одна може бути: з народомъ великоруськимъ, тим самимъ народомъ, що саме тепер майже на половинї великоруської території гине з голоду—ніколи ніякої сваркї ні у кого з инородцїв не було. Правда, багатє образъ завзала кожна „инкорвнн“ душа за свою „инкорвнннсть“, але не від великоруського народу їх вона завзавала,—того народу, що й сам чималу виплатив гїркої. Огже, хоча й сказаво: „блаженнї мїротворцї“, але зовсімъ даремно і безпотрібно звїзали казеннї публициста мїрити тих, хто ніколи не сварилося і, можна думати, зумів би тихомірно розмежується, аби їм на перешкодї не ставали. „Народъ-строитель“ в бажанї „Россія“ ще просто риторична фігура виходить, замїсть тихъ кругів, за які держаться слїпуючї сфациї. З ними власне мїрити хоче „инкорвннхъ согражданъ“ „Россія“. Чи можлива ж така згода і за яку ціну її можна купити?—ось дальшї питання, що виникають із новорічного жарту „Россія“.

Цїна, коли хочете, невелика,—звичайно як на погляд „Россія“. Досить вам добути того „просвітїлїня государственной мысли“—і телець упитаний, мов для блудного сїна, готовий буде для вас. Але що саме значить оце „просвітїлїнє“? О, зовсімъ дрібнїца: переймїться державною мудрїстю „Россія“, тобто, зрєчїтесь самихъ себе, перейдїте на службу бюрократї й поробїться добрими „русскими патріотами“, авчїятає знов же в розуміннї „Россія“ і на тому край: ваші „инкорвнн“ душі тоді враз ми-

лі та любї стануть офіціознимъ публицистамъ і кїба тїлькїдуже вже розсердївшисє вилаяють вони „мочєалымъ жидомъ“, чи „хадкомъ безмооглїмъ“. Але як подумали хоч на хвилину нашї мїротворцї, що таке „просвітїлїнє“ й така згода з кругами „Россія“ (про народъ великоруськїй, знов кажучи, нема чого тут і згадувати) звачала б власне смерть для всіх инкорвннхъ душ, зрадї дійсовимъ интересамъ спражнїхъ реальнїхъ народів, яких не поведеш же, хоч би й хотів хто, на налігачї в передодїї „Россія“: не вмїстяться вони там. Чи спанилося хоч на хвилину вони над тим, що таке мїротворствє власне в їхнього кругу та ще з такими порадами брєвїть як найвищїй глум над „инкорвннхъ согражданамъ“? Адже ж, як зовсімъ справедливо завзвїжала офіціознї „Кієвская Мысль“—„як-разъ минулий рікъ завершив націоналістичну політику всіх попереднїхъ років і в реальне діло перегнрив найсмїлївншї бажання: там остаеться він у пам'ятку, що ворожечю до инородцїв довів до крайнього напруження й був їх у саме серце“. І то було б не серце, а купа влччїя, коли б на мїролюбїї заїлки Гурляндї відповїдї воно інакше, ніж словами Шезтенца:

Спасибї за раду.
Теплий коужх—
Тїльки шокда
Но на мене шпїтїй,
А розумно ваше слово
Врєжїнемъ шїбїтає...

Не чимъ иншимъ пїдбїго в поради та бажання „Россія“ і, цєнна річ, із такими павськими жартами, за якими й на макове зерно не видно щїрости, прихилити до себе „инкорвннхъ согражданъ“ На це треба чогось иншого,—того, чого як і рабруке „Россія“ та її панам...

Взагалі, велика мода зайшла тепер на панські жарти: в доброму, видно, гуморі панове націоналісти і дуже кортить їм забавитися чужим коштом. І яких тільки дотепів не складає їхня вигадлива фантазія! У нас писалося вже про один такий націоналістичний жарт, що вийшов із найменям „Богдановці“, яке з легкої руки д. Савенка хотить собі власної націоналісти з києвлянських „тоже-малороссов“. Виходить, що гетьман-автономіст був предтечею й батьком теперішніх Савенко, для яких не то автономія України, а навіть українське письменство, преса, „Просвіта“ то що не що инше, як сепаратизм, державна зрада й заморозка річ—проти „варода-строителя“. Не можна сказати, щоб дотепний то був жарт: навіть для карикатури завжди це велике вже безглузддя.

«Отже савенківці—чому справді не прийняти б їм цього титула і чим з їхнього погляду Савенко гірший од Богдана?—не співалися навіть на такому дивному жарті й нагадує тепер на йому всякі відповідні мелодії. Знайшлася між їми такі матці, яких навіть „богданівцями“ не задовольнити й які так і пруть у „мазепиці“, —та що там „мазепиці“—у „над-мазепиці“, зявляючи, що з їх, савенківців, „більше українофіли, чім господи мазепиці“. Одні із таких „над-мазепиці“, досить відомий В. Шульгин, виложив оце свій символ віри в „Києвлянина“ (стаття „Україна“, ч. 4).

Насамперед цей „над-мазепиць“ обуряється тим, що його одномудрї не розуміють, що про їх неблазні рощукають: це, мовляв, „мрачне гасителі всякого проявленія народної

душі. Они хотять пресїдовать малорусских нарѣчіе, они хотять пресїдовать малорусскую пѣсню, они хотять загубить всё тѣ черты душевныя и бытовныя, которыя выработала Украина въ своей исторіи“. Не вірте цьому—криком кричать паліоний як порох д. Шульгин: „Ми не только не посягаем на малорусскій говоръ, бытовныя историческія особенності и прелесть украинской поэзии, но мы охраняемъ ее и лелѣемъ“. Мало вам—то маєте більше: „кто бы захотѣлъ вырвать ихъ, отнять ихъ у насъ—встрѣтилъ бы сопротивление людей, которые умѣютъ защищать то, что они любятъ...“ Больше хочете—дасть вам д. Шульгин і більше: „если бы кто-нибудь когда-нибудь посягнулъ на эти жемчужины молодости, все существо наше закипѣло бы обидой и возмущеніемъ“...

Чуете, чуете, як заговорили савенківці після того, як привидця їхній мав необережність признати себе наслідником Богдана Хмельницького! Діло доходить, як бачимо, вже аж до „сопротивленія“, до „возмущенія“ до активної оборони того, що так палко люблять „більші українофіли, ніж самі мазепиці“. Це вже либонь не жартом пахне. От-от лиш невидко, як на сторінках „Києвлянина“ д. Шульгин друкуватиме статті нехай і „малоруськимъ говоромъ“ в оборону бытовихъ историческихъ особенностей“ України, а д. Савенко обстоюватиме українську школу, а д. Волинець чи це там хто вільше на свою частку автономію... На все, одно слово, знайдеться свій спеціаліст і вони зуміють сказати про Україну те і так, що і як досі не говорили. Що там ті „господа мазепиці“: вони щось там роблять для українського народу, але

роблять але, невдаєся, вони, напр., тільки „ломать и портятъ прекрасное народное нарѣчіе, принесенное изъ тѣхъ временъ“, а от у „над-мазепиців“ піде совсемъ наша музыка. Правда, й досі наші над-мазепиці не гребували рідкою культурою, але, як по щирости признається д. Шульгин, було це у його тільки з панночками в „Гимназической горѣ“: там вони тільки й виявляли свою любов до України. За те аж ось коли запалився д. Шульгин: він покаже напр. д. Зилува, Кармазину і вьшому педагогичному начальству, як вибивати з школярів „мужицкїй языкъ“ та видати „прелестъ украинской поэзии“, він струєся цензурою й поліцією за конфіскацію Шевченкового „Коззаря“, він і перед військовимъ начальствомъ не уступать за те, що у війську калічать „прекрасное народное нарѣчіе“, він і до свяода дійде за вьборону „бехитростной трехкупольной церкви“... Адже хто-хто, а принаймі д. Шульгин належить до тих людей, що „умѣютъ защищать то, что они любятъ“...

Але нехай не турбується ні д. Зилува з Кармазином, ні цензура з поліцією, ні військове начальство, ні свяод: нема їм чого третити: з образа та обурення д. Шульгина нічого страшного для них не вийде. Д. Шульгин справді любить Україну, але

Ти, брате, любишь Русь
Як хліб і кусень сала...
Ти, брате, любишь Русь,
Як хліб, любишь добре пиво...
Ти, брате, любишь Русь,
Як діл, воли, корова

Згадавсь нам Франкова характеристика. Що ж—це теж любов і коли до цього додати ще „Гимназическую горку“ з панночками, то матимем, мовне, повний асортимент те-

го, що любити у рідному краю д. Шульгин з ватагою своїх „над-мазепиців“. Звичайно, що не доведеться йому витягати шаблі з пихов, щоб цю свою любов обороняти. Хліб і кусень сала, добре пиво й дім, воля та корози і навіть Гимназичну горку—все це він має і за цим добром, звичайно, ніхто не сягають: ні д. Зилува, ні цензура, ні поліція, хіба що „нарушеніе общественной тишины“ паліоний д. Шульгин заподіє. І всі оті крики про любов та нахвалки з обороною—це просто звичайні панські жарти, що з ситого шлука походять і вище од шлука—ві до серця, ві до голови—не підіймаються...

Одно тільки не жарти в писанні д. Шульгина: це запекла зненависті до тих, кого він зве „мазепицями“, „политическими измѣнниками“, „предателями Россіи“, людьми „хуже татаръ, хуже половцевъ“, і з якими априорно боротися до загину. І це не диво. Адже ці люди руйнують йому над-мазепицьку іділю такої любові всяким патріотам—сала й пива Гимназичної горки; адже вони неустанно будять присягну совість, ворущать самосвідомість у народі, кличуть до справжньої любови до рідного краю. Іхня любов—то любов не за хліб і кусень сала, а любов, яка несе з собою самі жертви, яка праці, подвига й терпіня вимагає. Ну, ж такі героям пива й Гимназичної горки таку любов зрозуміти і як можна їм не зненавидіти людей, що таку любов носять у своєму серці? Як не боротися з ними, що підривають панування пануючих, нагадують, чий власне хліб вони заїдають і звідки їхній кусень сала влязєя?.. Не диво, що ці несвобідні люди неують добрий гумор хлібним патріотам, і ми зрозу-

міли д. Шульгина, коли б навіть він і не присягався так палко їм ненавидіти й з ними боротися; ми цілком віримо, що ці люди для його гірш половців і татар. Де там ті у гасителі половців з татарами, а тут заріз не дають тобі спокійно хліба-соли їсти... І вічного з ними церемонитися, тут вже совсем не платоничні нахвалки—повстаги на оборону „жемчужинъ молодости“,—тут дійсно боротьба усіма заходами, од брехень, наклепу й довосу почавши, боротьба за утробні інтереси, за істаування, розумієте ви—за те істаування, що на темоті й поведолена примостилося, що дає д. Шульгину з його „над-мазепицями“, і кусень сала, і добре пиво. Чи ж може він не стати на сторожі коло темоти, чи може простяти людям, що її розганяють?

Так, д. Шульгин має рацію і в своїй любові, і в своїй зненависті. Має рацію навіть тоді, коли ширить свідому—він знає це—неправду всякими огрешнями на його погляд салми про зраду та запродавство своїх ворогів. Вільш йому нема чого робити й інших засобів він не знайде. Даремо тільки на Бога він посилається: „божія, кажуть, нікоже вѣсть“—отже й д. Шульгин. Там само даремо Гоголя кличе за свідка своїх брехень: у Гоголя міг би він знайти не одну терпку для себе правду, от хоча б про „преар'яницьхъ малоросовъ“... д. Шульгин і сам певне знає, як про таких соколів думав колись навіть Гоголь. Міг би, кажу, знайти, та не знайде, бо не туди дивиться той, хто рідний край з усіма на Гимназичній горці змішує.

Сергій Єфремов.